

4. Педагогічна майстерність: Підручник / І.А.Зязюн, Л.В.Крамущенко, І.Ф.Кривонос та ін; За ред. І.А.Зязюна. 3-тє вид., допов. і переробл. Київ: СПД Богданова А.М., 2008. 376 с.
5. Л.П.Стихун, Н.В.Стихун Використання елементів театрального мистецтва у сучасній педагогічній практиці загальноосвітніх шкіл. *Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету*. Випуск 8 (51), 2014
6. Переухенко ГЛ. Використання методів театральної педагогіки в процесі оволодіння основами педагогічної майстерності. *Наукові записки*. Випуск 32. Частина II. Кіровоград: РВЦКДПУ ім. В. Винниченка, 2001.- 126 с.
7. Сафарян С. Театральна педагогіка – шлях до формування педагогічної майстерності. *Заступник директора школи*. 2014.№9. 4-13.

Ю. Задорожна,
здобувач ступеня вищої освіти «магістр»
Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського
Y. Zadorozhna,
master'sstudent
Vinnytsia Mykhailo Kotsubynsky State
Pedagogical University

НОВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЗАСОБИ НАВЧАННЯ У МИСТЕЦЬКІЙ ОСВІТІ: ВИХОВНЕ І РОЗВИВАЛЬНЕ ЗНАЧЕННЯ КАЗКИ

THE LATEST TECHNOLOGIES AND TEACHING TOOLS IN ART EDUCATION: THEORY AND PRACTICE

***Анотація.** У статті розкрито сутність понять «мистецька освіта», народна казка, «художньо-педагогічна технологія», «інноваційна педагогічна діяльність». Розглянуто зміст інноваційної підготовки майбутніх педагогів до занять з мистецтва. Запропоновано інноваційні художньо-педагогічні технології, казкотерапія, спрямовані на активізацію креативності дітей у дошкільному та молодшому шкільному віці; розуміння й пізнання оточуючого світу через уявні образи в старших класах.*

***Abstract.** The article reveals the essence of the concepts "art education", "pedagogical technology", "innovative pedagogical activity of future teachers"; the content of the innovative training of future teachers is considered. Innovative pedagogical technologies aimed at activating students' creativity in art lessons are proposed.*

***Ключові слова:** інновації, інтерактивне навчання, українська народна казка, мистецька освіта, мистецтво, розвивальне навчання.*

***Key words:** art education, innovation, art, developmental learning, interactive learning.*

Мистецька освіта дітей передбачає процес і результат освоєння істотних властивостей навколишньої дійсності і світу, відтвореної у художніх, музичних образах, образах літератури. Змістом мистецької освіти виступає спрямована на загальний і художній розвиток особистості система педагогічно адаптованих художньо-практичних умінь, навичок, знань, досвіду ціннісного ставлення до мистецтва, досвіду художньо-творчої діяльності.

Ціла низка видатних педагогів та психологів, письменників досліджувала виховне та розвивальне значення казки, зокрема С. Русова, І. Франко. Підкреслено різні аспекти роботи з казкою, які висвітлені у працях сучасних дослідників і педагогів-практиків, зокрема А. Богуш, Т. Гризоголазова, Д. Джола, Н. Лисенко, Ю.Мандрик, О. Савченко, О. Чебикін, А. Щербо, психологів О. Запорожець, Н.Карпинська, Т. Рубцова, Н. Молдавська.

Мистецтво як потужна галузь теорії і практики людського розвитку, яка знайшла відображення у вагомих наукових розробках філософії, психології, педагогіки та мистецтвознавства. Сучасними вченими детально розглянуто філософські і психологічні засади художньої творчості (О. Гройсман, Л. Єрмолаєва-Томіна), виявлено низку закономірностей розвитку спеціальних художніх здібностей (А. Щербо), досліджено історичні джерела загальноестетичного і фахового навчання (О. Михайличенко), здійснено аналіз теорії і методики викладання мистецтва (І.Туманов). Природно, що в основі мистецької освіти лежать концепції відомих українських науковців Н. Миропольської, Е. Печерської, О. Рудницької, Н.Щолокової, теорія розвивального навчання В. Давидова та Д. Ельконіна. Заслуговує на увагу ідея Л. Виготського про можливість побудови системи навчання, що не тільки творчо розвивала здібності дитини, а формувала їх, «навчання має тягнути за собою розвиток» [6].

Метою статті є дослідження процесу підготовки майбутніх педагогів до занять з мистецтва та запропоновано інноваційні художньо--педагогічні технології казкотерапії, спрямовані на активізацію креативності учнів на заняттях з мистецтва.

Учителю слід розуміти особливе значення казки у навчанні та вихованні дитини. Казка народжена фольклором та насичена цікавим педагогічним змістом, чарівна книжка приходить до дитини разом із казкою. Вона несе в собі позитивний приклад етичного ідеалу [3]. Казка – це популярний жанр літератури, який викликає у дітей найбільший інтерес. Казка повинна входити до плану навчання і виховання як особливий засіб виховання особистості дитини. Метою казок має бути розвиток в дитині даних від природи емоцій. Дія таких книг має бути направлена на розвиток почуттів дітей, а не тільки на розвиток розумової сфери. Слід звертати увагу на нелюбих і улюблених героїв дитини, можна вчасно виявити і скоригувати можливі психологічні проблеми дитини. Фантазію уяву дитини легко направити як у позитивний, так і в негативне русло розвитку. Починати знайомство з казкою краще з чарівних казок, які мають простий сюжет. Виховання казкою повинно сприяти вихованню у дитини впевненості в собі і своїх силах.

Отже, педагог повинен пам'ятати, що знайомство з казкою допомагає дитині, особливо у дошкільному та молодшому шкільному віці зрозуміти і пізнати оточуючий світ через уявні образи. Будь-яка казка уявляє собою розповідь про основні події і закони, які діють в нашому повсякденному житті. Це певний комплекс життєвих ситуацій, розповіді про відносини між людьми. Мова казки не навантажує дитину складними міркуваннями, і є доступною для дитини. Важливо, що казка не дає дитині прямих настанов, які їй так не подобаються. Життєво важлива інформація засвоюється ненав'язливо сама собою, тому що образи, які пропонуються у казці, дуже цікаві для дитини. Казки дають приклад вирішення складних життєвих ситуацій та готовий приклад поведінки та залишають можливість самостійно осмислити ситуацію.

Професійна діяльність майбутнього педагога неможлива без оволодіння особистісно орієнтованими педагогічними технологіями. Серед найбільш значущих сучасних інноваційних технологій, використовуваних педагогами в професійній діяльності, доцільно виділити такі: розвивальні, евристичні, творчі, емоційно-художні, сугестивні, етнопедагогічні, мультимедійні технології навчання тощо. Головна мета педагогічної технології з застосуванням народної казки спрямована на виховання дитини, яка в інформаційному потоці вміє виділити особисті знання й зрозуміє, як їх використовувати в конкретних ситуаціях. Найвищим результатом будь-якої педагогічної технології є досягнення творчого рівня розвитку особистості дитини.

Педагог, розглядаючи технологію розвиваючої мистецької освіти, повинен визначити, що вона потребує змін у навчальній і виховній діяльності, має бути художня за змістом і навчальна за формою. Це стає можливим тоді, коли усвідомлено відтворюється сам процес народження музики або живопису: діти самостійно здійснюють творчий відбір і музичний аналіз різноманітних виразних засобів та інтонацій в доступній формі, які, на їхню думку, краще й повніше розкривають авторський зміст музичного або художнього твору, проникають у творчий задум автора або виконавця. «При цьому діти проникають у художній твір, пізнаючи саму природу творчості, музичного знання, мистецького зростання, розкривають у цілісному мистецтві як явищі дійсності його сутнісні внутрішні зв'язки й відносини, завдяки чому світ мистецтва постає перед внутрішнім поглядом як віддзеркалення, художнє відтворення життя в усіх його суперечностях і красі [8].

Інновації в мистецькій освіті, – природна та необхідна умова її розвитку відповідно до естетичних потреб людей і суспільства, що постійно зростають. Сприяючи збереженню мистецьких загальнолюдських цінностей, інновації несуть у собі відмову від усього застарілого, закладають підвалини соціальних перетворень, украй необхідних для формування вчителів нової формації [7].

Розроблена концепція розвивального навчання належить Д. Ельконіну [8], яку можна схарактеризувати так: у молодшому шкільному віці через спеціально побудоване навчання (на основі теоретичних знань і теоретичного мислення) у дитини можуть бути сформовані певні здібності щодо особистого

самовдосконалення, саморозвитку, самопізнання. Автори концепції свідомо орієнтувалися на фундаментальну людську здатність – самостійно будувати й перетворювати особисту життєдіяльність, бути її справжнім суб'єктом. Ця концепція виникла як відповідь на важливі проблеми традиційного навчання. Система розвивального навчання – педагогічна технологія випереджального психологічного та інтелектуального розвитку особистості дитини [8]. Концепція розвивального навчання націлена передусім на розвиток художньої мистецької творчості як основи особистості, а саме:

1) розкриття змісту мистецтва як прояву духовної діяльності людини-творця, людини-художника в доступній для дитини формі, а саме засобами казки; формування на цій основі уявлення про мистецтво;

2) формування в процесі вивчення казок естетичного, емоційноцілісного ставлення до мистецтва й життя;

3) розвиток естетичного сприйняття, виховання навичок особистісно-творчого збагнення етично-естетичної сутності мистецтва;

4) оволодіння інтонаційно-образною мовою мистецтва на основі досвіду творчої діяльності і взаємозв'язків між різними видами мистецтва в казкових образах.

Разом із тим використання казки заняттях з мистецтва може мати й інший зміст – розвиток почуттів та емоційної сфери дітей. В ідеалі діти повинні сприймати й витвір мистецтва з включенням усіх механізмів синестезії. Експерименти підтвердили велику педагогічну ефективність «малювання музики» як особливої форми інтегративного (поліестетичного, поліхудожнього) навчання [9, с. 98].

Одним із основних психологічних механізмів інтеграції в роботі з учнями середнього і старшого віку є виникнення у свідомості учня ланцюга асоціацій і фантазій, пов'язаних між собою спільними ланками. Наприклад, «варіант слова для асоціативних уроків «куб»: геометрична форма – закони обчислення й накреслення; основоположна форма в архітектурі – дослідити, яка архітектура нас оточує, як вона на нас впливає; якщо поглянути на куб під кутом, побачимо перспективу – розглянути закони перспективи в живописі; якщо дивитися на куб згори, то це квадрат – спробувати з учнями створити прямі кути з простих предметів навколо (мотузки, олівці); розглянути куб у мистецтві кубістів і спробувати розгадати загадку «Чорного квадрата» Малевича; приклад «квадричної» музики – найвідоміша симфонія Бетховена (симфонія № 5 до мінор) – слухаючи цей твір, діти можуть у ритм мелодії малювати квадрат» [9, с. 98].

Технологія інтегрованого навчання здатна збагатити школярів знаннями, підвищити рівень їхньої культурної освіти. Міжпредметна інтеграція може більш яскраво проявитися саме в гуманітарній галузі предметів: література, образотворче мистецтво, музика, світова художня культура. Самі предмети споріднені за змістом, вони несуть у собі низку культурних цінностей, застосовують ті ж теми, створюють спільні образи.

Застосування сугестивних технологій, потоків інформації сприяє стимулюванню фантазії, утворенню нових художніх образів, розвитку музично-

творчих здібностей, індивідуалізації майбутнього фахівця. «Володіння майбутнім учителем різними вправами, прийомами та методами сугестивного впливу, його особистісні якості й властивості дають змогу створити емоційно сприятливу атмосферу навчання для розкриття внутрішнього потенціалу учнів, підвищити їхню працездатність і зняти нервово психічне напруження, зануритись у світ музичного твору, допоможуть у самовдосконаленні та самореалізації особистості в практичній діяльності» [4, с. 124].

Спробуємо схарактеризувати художньо-педагогічну технологію, яку може застосувати учитель в процесі реалізації виховного і розвивального потенціалу казки, розкривши ключові аспекти розробки й реалізації на практиці. Отже, художньо-педагогічну технологію розробляють під конкретний педагогічний задум, у її основі – методологічна, філософська позиція автора. Технологічний ланцюжок педагогічних дій, комунікацій, які які вибудовують у суворій відповідності до цільових установок, мають форму конкретного очікуваного результату. Також художньо-педагогічна технологія передбачає взаємопов'язану діяльність учителя й учнів на договірній основі співпраці з урахуванням принципів індивідуалізації та диференціації, оптимальної реалізації технічних можливостей, діалогічного спілкування. Елементи педагогічної технології мають бути адаптовані для будь-якого вчителя, а також гарантувати досягнення запланованих результатів усіма учнями, «органічною частиною педагогічної технології є діагностичні процедури, зміст, критерії, показники та інструментарій вимірювання результатів діяльності» [4, с. 36].

Так, розглядаючи інноваційну освітню технологію як «сукупність засобів і методів відтворення теоретично обґрунтованих процесів навчання й виховання, які дають можливість успішно реалізувати поставлені освітні цілі, можемо сказати, що інноваційно-технологічний напрям підтверджується теоретичними концепціями, серед яких – теорія цілісного навчального процесу; теорія оптимізації навчально-виховного процесу; теорія поетапного формування розумових дій; концепції програмованого та проблемного навчання; концепції індивідуалізації та диференціації навчання; концепції перспективно-випереджального навчання; концепція акмеологічного навчання» [4, с. 39].

Отже, значна роль художньо-педагогічної технології, яку може застосувати учитель в процесі реалізації виховного і розвивального потенціалу казки, дитячих народних казок у розвитку фантазії і уяви дитини полягає у розвитку її творчого потенціалу. Тому якщо доросла людина має бажання згадати мову дитинства – казку, допомогти і пояснити щось дитині, підтримати її, доведеться читаючи і розповідаючи казки, розвивати внутрішній світ дитини. Діти, яким з раннього дитинства читалися казки, швидше починають говорити, правильно висловлюються, оволодівають мовою. Казка допомагає формувати основи поведінки і спілкування і є вагомим чинником соціалізації особистості дитини.

Література

1. Бібко М.С. Казка приходить на урок. Початкова школа.2010, №9.с. 56.
2. Дабіжа Л.П., Комарівська Н.О., Любчак Л.В. (2021) Інтегровані уроки читання та мистецтва як засіб розвитку творчих здібностей молодших школярів. Наукові записки

- Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія : Збірник наукових праць. Вип. 66. 2021. С. 7-11.
3. Лазаренко Н. І. Формування у молодших школярів поняття про слово у взаємозв'язку його лексичних та граматичних значень: Автореф. дис.... канд. пед. наук / Н.І. Лазаренко. Київ, 1993. 24 с.
  4. Міщанчук В. М. Застосування сугестивно-педагогічних технологій у професійній підготовці майбутніх вчителів музики. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. Серія 14 «Теорія і методика мистецької освіти». 2010. Вип. 9. С. 36–39. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_014_2010_9_10.
  5. Нікітіна М.А. Казка і фольклор в естетичному і моральному вихованні школяра. Київ, 2001. 234 С.
  6. Семенець С. П. Система розвивального навчання: ретроспективний аналіз. *Вісник ЖДУ*. 2005. № 24. С. 121–124.
  7. Сисоєва С. О., Соколова І. В. Дослідження проблем неперервної професійної освіти: генезис понять. Педагогічний дискурс. 2011. Вип. 9. С. 303–309.
  8. Старовойт Л. В. Педагогічні умови творчого розвитку молодших школярів у процесі трудового навчання. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Педагогіка*. 2010. Вип. 1. С. 123-128.
  9. Тодосієнко Н. Л. Підготовка майбутніх педагогів до творчої роботи з дошкільниками засобами комплексного використання мистецтва. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: мат-ли міжнародної наук.-практ. інтернет-конф. ВДПУ імені Михайла Коцюбинського* «Вінниця, 2015. С. 374– 378.
  10. Brovchak L. S., Likhitska L. M., Starovoit L. V., Todosiyenko N. L. Pedagogical potential of the arts complex in the process of formation of aesthetic perception of junior pupils. *Rezeknes Tehnologiji Akademija*. (Web of Science). Rezekne.Latvijas.Republika,2020.C.98–108. URL: <http://journas.rta.lv/index.php/SIE/article/view/4876/4535>.

К. Іщенко,

здобувач ОС «магістр»

Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

K. Ishchenko,

master's student,

Vinnitsia Mykhailo Kotsubynsky
State Pedagogical University

ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У РОБОТІ З ТВОРЧИМИ ДІТЬМИ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

EXPERIENCE OF USING THEATRICAL ACTIVITY IN WORK WITH CREATIVE CHILDREN IN THE CONDITIONS OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL

Анотація. У статті показано можливості використання театралізованої діяльності у роботі з молодшими школярами в умовах Нової української школи.